

Učiteljski Tovariš

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Vsi na krov! — Pred volitvami. — Pred volitvami v državni zbor. — Slovenska šolska Matica v Ljubljani. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Vsi na krov!

III.

„Was heisst politische Bildung eines Volkes? Dass der gemeine Mann Kannegiessern kann? Dass Schuster, Schneider und Handschuhmacher dem gewiegten Staatsmann das Exerctium corrigieren? In meinen Augen heisst politische Bildung nichts anders als das richtige Verständnis der eigenen Interessen.“

R. v. Ihering: Zweck im Recht, Band I.

Ni ga skoraj več stanu v naši širni Avstriji, ki bi se bil za časa obstanka ustave tako malo posluževal ustavnih pravic kakor učiteljski stan. Temu sicer nismo krivi toliko učitelji sami, ampak bolj tista gospodujoča stranka, kateri smo tlačanili učitelji na milost in nemilost skoraj do današnjih dni. Klerikalna stranka je imela do novega državnega šolskega zakona vso moč in ves vpliv nad učiteljstvom in šolo. Ta moč in ta vpliv sta se pa vsled silnega pritiska na naš stan in na posameznike našega stanu tako zajedla in zaživela v nas, da nam še danes tičita v našo največjo nesrečo v mozgu in kosteh. Res je sicer, da je večina učiteljstva se že otrsela tega klerikalnega vpliva, a vendar jih je še mnogo med nami, ki so še vedno mnenja, da učitelj ne sme biti enakopraven z drugimi stanovi. Primanjkuje nam torej še zelo stanovske samozavesti in prav to pomanjkanje stanovske samozavesti daje klerikalcem pogum, da skušajo nezavedno učiteljstvo z ustavnovljanjem raznih „Slomškovich zvez“ in „Slovenskih učiteljev“ potisniti zopet nazaj v tisto mežnarsko dobo, ko sta šola in učitelj slepo stregla klerikalnim sebičnim namenom. Bog ne daj, da bi ljudski učitelj za časa klerikalnega gospodstva nad šolo in učiteljstvom drugače mislil, delal in volil, kakor so želeli naši gospodujoči trinogi. Kar je mislil in želel v tisti nesrečni dobi znani Zavašnik, tako je moral misliti in delati tudi ljudski učitelj. Tako, kakor Zavašnik, dela dandanes učitelježerc Lueger z dunajskim učiteljstvom in tako bi delali tudi naši klerikalci z nami, če bi dobili moč in vpliv nad učiteljstvom v roke. In gorje mu je bilo v konkordadskih časih, kdor je imel lastne misli. Ta učiteljska sužnost je kriva največ, da se učitelji še dandanes le preradi ogiblujemo delovanja v prid našemu stanu in v prid nam samim. Tisti zastareli predsodki, ki so torej največ krivi, da še marsikdo dandanes misli, da bo zanj in naš stan najbolje, če se za časa volitev ogiblujemo

volilnega gibanja in zdržimo tudi volitev samih. Sebični nameni, katere imajo mednarodni klerikalci, so odprli dandanes oči že skoraj vsem stanovom. Žalostno bi bilo, če bi naš stan ostal med zadnjimi, ki bi ne izprevidel še za časa, kam vodijo klerikalne težnje. Dolgo časa smo tlačanili kakor črna živina, a poleg ogromnega dela smo pa stradali mi in naše družine, gospodujoči klerikalci so se pa v svoji nedelavnosti redili in polnili žepe. Vsled politiške nezrelosti našega stanu se do zadnjega časa nismo prav nič brigali za lastne interese. Temu mora biti konec, zakaj lakote, revščine in suženjstva smo siti do grla. Zadnji čas je, da se na vsej črti otresemo klerikalne pesti, ki nas davi in tišči za tilnik. Kako naj pa storimo to, bo vprašal marsikdo. Učitelji res do zadnjega časa nismo razumeli, po kateri poti bi se najprej okoristili in prišli do svojih pravic. Poleg vestnega izpolnjevanja svojih dolžnosti so edina pot za to volitve v deželni in državni zbor. Zato kličemo zopet: Le vsi na krov za časa državno-zborskih volitev in zastavimo vse svoje sile za napredne može, od katerih smo prepričani, da bodo zastopali naše interese in interese nove šole. Kdor bi držal za časa volilnega gibanja in volitev samih križem roke, je grobokop lastnega stanu, samega sebe in svoje stradajoče družine!

Da se učiteljstvo sme brez strahu posluževati svojih državljanskih pravic, smo dokazali v zadnji in predzadnji številki in če hočemo priti kedaj do svojih pravic, se moramo potezati za nje. Od izida volitev je odvisna vsa naša in našega stanu bodočnost.

Pa tudi visoki vladi je ležeče na tem, da se učiteljstvo poslužuje svoje volilne pravice. To nam dokazuje ukaz, ki je izšel za časa zadnjih državnozbornih volitev l. 1897. Ta ministrski ukaz, kojega so potom deželnih, oziroma okrajnih (mestnih) šolskih svetov, dobila v roke vsa šolska vodstva, se glasi:

„Infolge des seitens Seiner Excellenz des Herrn Ministerpräsidenten Seiner Excellenz dem Herrn Minister für Cultus und Unterricht eröffneten Wunsches wird der k. k. Bezirksschulrath (Stadtschulrath) angewiesen, sofort die entsprechende Veranlassung zu treffen, dass den Lehrern der öffentlichen Volksschulen mit thunlicher Vermeidung der Beeinträchtigung des Unterrichtes Gelegenheit zur Ausübung des Wahlrechtes bei den bevorstehenden Reichsrathswahlen gegeben werde.“

V dan volitev smemo imeti torej prosto. V drugem delu pa govori ta odredba o tem, kar smo že povdarjali v zadnji in predzadnji številki, namreč, da se za časa volitev vsakdo vede tako, da ne izpodkoplje ugleda našega stanu. Torej, le brez skrbi vsi na krov, nikdo pa ne sme biti provzročitelj osebnih žaljenj in izgredov.

Pred volitvami.

I.

Nič ni tako idealnega kot šola. To je svetišče, kjer se darujejo srca vedi in omiki. Med človeštvom besni danes mogočen vihar. Boj na vse strani! A v šoli vladaj mir! Večna luč resnice in pravice plapola tu z jasnim plamenom in gorí vsakemu enakomerno — samo ta večna luč ne pozna nobenega razločka: ob nji se greje siromak in bogataš, plebejec in aristokrat.

Tako šolo nam je ustvaril novi šolski zakon. Bogatejšega daru še nikdar ni dalo avstrijsko zakonodajstvo svojim narodom.

Dolžnost učiteljstva je, da z neumornim delom skrbi, da raste ugled in vpliv šole, da so sadovi čim mnogobrojnejši in bogatejši.

Dolžnost učiteljstva je, da goji do svojega stanu idealno navdušenje. Braniti mora svoje pravice, delovati mora na to, da raste čimbolj njegova veljava med narodom. Učitelj ne sme nikdar držati križem rok. Učiteljstvo ne sme biti nikdar in nikakor zadovoljno s tem, kar si je priborilo v teku zadnjih let v socialnem in narodnem oziru. A še večji greh bi bil za učiteljstvo, če bi hotelo nazaj, če bi si želelo dobe, ko je imel naš stan tako ubogo malo veljave in moči. Učiteljstvo mora hrepeneti vedno naprej in naprej. V mejah zakona mora pridobivati svojemu stanu vrednosti in upoštevanja med preprostim ljudstvom, pa tudi med izobraženim svetom.

Učiteljstvo mora skrbeti, da vzdrži šolo na dobrem glasu in da ohrani svoje ime, kateremu je s težavo in z velikim naporom spričo predsodkov, ki so jih povzročili žalostni časi konkordata, priborilo čast in spoštovanje, neoskrunjeno, čisto in sveto! Naše napredno učiteljstvo ve predobro, kako si prizadevajo njega politiški nasprotniki, da bi ga oblatili in očrnili med narodom. Nobeno sredstvo jim ni preslabo in pregrdo. Kako bi šele ravnali sveti naši neprijatelji, da imajo kaj resnično slabega materijala na razpolaganje! Če bi šlo po njihovi volji, bi danes ne bilo več nobenega liberalnega učitelja, nego bi vsi po vrsti morali solnčiti svoja lačna telesa brez službe in kruha po prašnih cestah. Zloba in brezobzirnost naših politiških nasprotnikov sega tako daleč, da bi z lahkoto odjedli kruh nedolžnim našim družinam.

Dolžnost učiteljstva je, da se bolj in bolj zaveda svojega svetega poklica. Z neustrašeno besedo in neumornim delovanjem si mora prizadevati, da razkrije ljudstvu te zlobne nakane zagrizenih in strastnih nasprotnikov šolstva in učiteljstva. Razkrivati mora ljudstvu tihe sicer, a globoke in sebične želje klerikalcev, ki jim silijo roke po naših šolah, da si jih zopet osvoje ter uredijo po svoje, tako namreč, da zapahnejo vrelce znanja in omike, zakaj ljudstvo, ki nima tega, vladajo lahko kakor se jim zdi. Če so oni nasproti nam taki, ko nimajo za to nobenega faktičnega dokaza, ko je vse, kar trde in razglašajo, zgolj obrekovanje in natolcevanje, moramo biti

tudi mi, ki smo poklicani braniti šolo in svoj stan, nasproti njim takisto brezobzirni in odločni.

Naš ideal mora biti, da pobijemo in razkrinkamo sovražnike šole, kersostem, da rujejo proti šoli, obenem največji sovražniki našega naroda! Zakaj vzemi narodu šolo, kakoršna je, in ti si zdravemu telesu iztaknil obe očesi!

Dolžnost učiteljstva pa je tudi, da se poslužuje svojih politiških pravic. Naveličali smo se že postajati po kotih. Mi hočemo tudi med one vrste, ki imajo odločujočo besedo na visokih mestih! To zahteva ugled našega stanu, to zahtevajo naše gmotne razmere, to zahteva naš narod, ki ceni in spoštuje svoje učiteljstvo kot svojega najodkritosrčnejšega, najnesebičnejšega prijatelja, to mora biti želja tudi našega delavstva, ki ima v učiteljstvu, bitko izkušenem v trpljenju in delu, zanesljivega svojega pristaša in podpornika.

Iz ljubezni do naroda, iz katerega je in za katerega je, mora zastaviti naše učiteljstvo pri bližajočih se državnoborskih volitvah ves svoj vpliv, vso svojo moč za one kandidate, ki so pristaši one stranke, katera je naklonjena naši šoli in našemu učiteljstvu, a pred vsem mora napeti liberalno učiteljstvo vse svoje sile, da zmaga prvislovenski učiteljkandidat v V. skupini.

Dva mogočna sovražnika si bosta stala nasproti v tem velepomembnem volilnem boju — učitelj in duhovnik! Videli bomo, kdo se bo bolj vojeval za svojo stvar. Priznati moramo, da nimamo učitelji na razpolago takih in toliko sredstev, kakor jih ima duhovnik, ki se mu ne zdi pregrešno, zlorabljeni cerkve v dosego svojih politiških namenov. Naše učiteljstvo bo delalo mirno, trezno, a uspešno. Ne bo zapiralo šol, da mu bo omogočeno uspešnejše delo na tem politiskem bojnem polju; zvesto v svojem delu bo našemu narodu vcepljalo razsodnega duha in ga dovedlo do samostojnega izbiranja. Ta naš narod bo že iz hvaležnosti do šole, ki ima od nje toliko neizmerne koristi, stopil na našo stran, če mu ne bodo postavili v strah vic in pekla in drugih kazni, ki zadenejo njega, kdor se druži s hudičem in njegovim kraljestvom! . . .

Prišli so k učiteljstvu v vas resni, veleresni trenutki, a ga niso našli nepripravljenega! Njegova politiška zrelost ga je oborožila z odločnostjo, neustrašenostjo in neupogljivostjo, ko mu je treba zastopati interese šole, učiteljstva in vsega slovenskega naroda!

Pred volitvami v državni zbor.

(Dopis z Goriškega).

I.

Zadnji „Učiteljski Tovariš“ je prinesel zares krasen članek, katerega je ponatisnila tudi naša „Soča“ v dokaz, da se ž njim popolnoma strinja. Učiteljstvo na Kranjskem si je znalo pridobiti tako velik ugled in vpliv na razvitek tamošnjih politiških odnošajev, kakor nikjer drugod v naših deželah; pa tudi narodno-napredna stranka je pokazala, da zna po vrednosti ceniti veljavo učiteljskega stanu za bodočnost naroda na podlagi svobodomiselnih in